

ÚRSKURÐUR ÁFRÝJUNARNEFNDAR NEYTENDAMÁLA

MÁL NR. 6/2009

Kæra Kaupþings hf. á ákvörðun Neytendastofu í máli nr. 6/2009.

1. Þann 25. september 2009 er tekið fyrir málið [nr. 6/2009](#): Kæra Kaupþings hf. á ákvörðun Neytendastofu í máli nr. 6/2009. Í málinu úrskurða Egill Heiðar Gíslason, Eyvindur G. Gunnarsson og Ingiríður Lúðvíksdóttir.
2. Með kæru, dags. 7. apríl 2009, og mótttekinni sama dag, hefur kærandi skotið til áfrýjunarnefndar neytendamála ákvörðun Neytendastofu, nr. 6/2009, um að Kaupþing banki hf., nú Nýi Kaupþing banki hf., Borgartúni 19, Reykjavík, hafi brotið gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, með því að tilgreina ekki í skilmálum myntkөрfulánessamnings með hvaða hætti vextir samningsins eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Með vísan til 26. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, bannaði Neytendastofa Nýja Kaupþingi banka hf. í lánessamningum við neytendur að notast við skilmálann: „Í vexti af höfuðstól skuldar þessarar eins og hann er á hverjum tíma, ber skuldara að greiða breytilega vexti eins og þeir eru ákveðnir af Kaupþingi Búnaðarbanka hf. á hverjum tíma og tekur það jafnt til kjörvaxta hverrar myntar og vaxtaálags. Kaupþingi Búnaðarbanka hf. er heimilt að breyta vöxtum á 3ja mánaða fresti til samræmis við þá vexti sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum.“ Bann Neytendastofu tók gildi við birtingu ákvörðunarinnar.

Kærandi krefst þess að ákvörðun Neytendastofu verði felld úr gildi.

3. Kæruheimild er í 2. mgr. 4. gr. laga nr. 62/2005 um Neytendastofu og talsmann neytenda, sbr. 1. mgr. 25. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán, sbr. 4. mgr. 4. gr. laga nr. 57/2005 um eftirlit með viðskiptaháttum og markaðssetningu.

MÁLAVEXTIR

Með bréfi til Neytendastofu, dags. 28. október 2008, kvartaði lántaki yfir skilmálum myntkөрfuláns sem hann fékk hjá KB banka í maí 2005. Að mati kvartanda (lántaka) braut Kaupþing gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um nr. 121/1994 um neytendalán og 36. og 36. gr. b laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga. Að sögn lántaka er umrætt lán samsett af Bandaríkjadal, svissneskum franka og japönsku jeni og hafi á lántökudegi borið 3,73% vexti sem séu samsettir úr 2,9% grunnkjörvöxtum og 0,78% vaxtaálagi. Í skilmálanum komi ekki fram að þegar kjörvextir séu reiknaðir sé miðað við LIBOR millibankavexti auk álags, sem kalla megi kjörvaxtaálag, sem ákveðið sé af bankanum á hverjum tíma.

Kvartandi kveðst einnig hafa undirritað yfirlýsingu þess efnis að hann geri sér grein fyrir gengisáhættu auk þess að bankinn hafi í yfirlýsingunni áskilið sér rétt til að breyta vöxtum lánsins, þ.e. kjörvöxtum, á þriggja mánaða fresti, til samræmis við þá vexti sem gildi gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum. Í erindinu kom fram að kvartandi hafi gert sér grein fyrir því að vextirnir gætu breyst en hvergi hafi komið fram að vextirnir, sem Kaupþing kalli kjörvexti, séu samsettir úr millibankavöxtum og sérstöku kjörvaxtaálagi sem sé ákveðið einhliða af bankanum. Kjörvaxtaálagið hafi verið um 1% þegar lánið var tekið, í maí 2005, en í október 2008 hafi það verið 3%. Kjörvaxtaálagið hafi þann 1. júlí 2008 hækkað um 0,8% án þess að gerð hafi verið grein fyrir því hvað hafi valdið þeirri hækkun. Kvartanda hafi ekki verið kunnugt um að kjörvaxtaálagið væri til staðar við undirritun og hafi ekki verið tjáð við hvaða aðstæður það gæti breyst. Í gjaldskrá Kaupþings sé talað um kjörvexti án þess að tilgreint sé hvað í því felist, þ.e. að þeir séu samsettir úr millibankavöxtum og kjörvaxtaálagi. Þannig séu engar upplýsingar um sjálft álagið og til að finna það út þurfi að draga LIBOR vexti frá kjörvöxtunum.

4. Með bréfi Neytendastofu, dags. 5. nóvember 2008 var Nýja Kaupþingi banka hf. boðið að gera athugasemdir við erindi kvartanda. Í bréfi lögmanns Nýja Kaupþings banka hf., dags. 24. nóvember 2008, kemur fram að kvartandi hafi við töku fasteignalánsins þann 19. maí 2005 lýst því yfir með undirritun sinni að hann gerði sér fulla grein fyrir þeirri áhættu sem fælist í lántöku í erlendum myntum, annarsvegar með tilliti til gengisáhættu og hinsvegar með tilliti til þess að Kaupþingi væri heimilt að breyta vöxtum lánsins á þriggja mánaða fresti til samræmis við þá vexti er giltu um ný sambærileg og/eða hliðstæð lán. Kaupþing hafi samkvæmt þessu gert kvartanda sérstaka grein fyrir þeirri áhættu sem fælist í því að taka umrætt lán, ekki einungis að því er varðaði gengisáhættu heldur væri bankanum einnig heimilt á 3ja mánaða fresti að breyta vöxtum lánsins í samræmi við nýjar vaxtatöflur bankans, enda sé skýrt tekið fram að vextirnir séu breytilegir.
5. Ennfremur taldi bankinn hækkun á kjörvaxtaálagi þann 1. júlí 2008, vera í samræmi við þá vexti er gildi um ný sambærileg og/eða hliðstæð lán, eins og fram komi í skilmálum skuldabréfsins. Í íbúðarláni kvartanda sé tekið fram: „Ákveði Kaupþing Búnaðarbanki að breyta vaxtaálagi skuldabréfs þessa verði skuldara tilkynnt um það bréflaga [...]“. Slík tilkynning hafi ekki verið send því engar breytingar hafi orðið á vaxtaálagi íbúðarláns kvartanda og nemi álagið 0,78% þegar bréfið sé skrifað eins og það hafi gert við undirritun lánsins 19. maí 2005. Sömu rök eigi við um tilvísun kæranda til 6. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán enda segi í skilmálum skuldabréfsins að um lánið gildi breytilegir kjörvextir, eins og þeir séu ákveðnir af Kaupþingi á hverjum tíma. Bankinn telji sig því ekki hafa brotið gegn neinu því ákvæði sem lántaki vísi til.
6. Með bréfi Neytendastofu, dags. 26. nóvember 2008, var kvartanda boðið að gera athugasemdir við svar Nýja Kaupþings banka hf. Í bréfi kvartanda, dags. 2. desember sama árs, áréttar hann þá afstöðu sína að samkvæmt 6. og 9. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán sé lánveitanda skylt að tilgreina við hvaða aðstæður breytingar á gjöldum og vöxtum geti orðið. Ekki sé hægt að segja að þeir vextir sem gildi gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum séu aðstæður sem hafi skapast og séu ástæða fyrir hækkun á eldri lánnum. Einhverjar aðstæður hljóti að vera forsenda fyrir hækkun vaxta sem séu þá afleiðing af umræddum aðstæðum. Því séu það ekki haldbær rök

að vísa til þess bankinn hafi sinnt tilkynningaskyldu sinni gagnvart lántaka með því að fá undirritun lántaka á skuldbréfið og meðfylgjandi yfirlýsingu. Sé bankinn viss um að hann hafi tilkynnt lántaka við hvaða aðstæður vextir breyttust þá ætti hann að geta sýnt fram á það.

7. Kvartandi ítrekar að honum hafi aldrei verið tilkynnt við hvaða aðstæður kjörvaxtaálagið gæti breyst né heldur að kjörvextir væru samsettir úr millibankavöxtum og kjörvöxtum. Í skilmálum sé sagt að kjörvextir séu breytilegir en skilningur lántaka hafi verið að kjörvextir tækju einungis mið af millibanka- eða LIBOR vöxtum, eins og almennt tíðkist vegna lána í erlendri mynt. Kvartandi bendir á það svar Kaupþings að hvergi komi fram í fasteignaláni kvartanda að með kjörvöxtum sé átt við LIBOR vexti, en rétt sé að LIBOR vextir séu einn af þeim þáttum sem hafi áhrif á útreikning kjörvaxta bankans. Kvartandi sjái ekki hvernig honum hefði átt að vera kunnugt um það út frá hvaða þáttum kjörvextir væru reiknaðir því bankinn hafi ekki haldið þeim upplýsingum að viðskiptavinum sínum eins og honum sé skylt að lögum. Hvorki séu neinar upplýsingar um samsetningu kjörvaxta í skilmálum fasteignalánsins né á heimasíðu Kaupþings. Það sé sérstaklega athyglisvert að hugtakið „kjörvaxtaálag“ komi hvergi fyrir í skilmálum bankans né á heimasíðu hans. Hugtakið virðist ekki vera til en þó hafi þetta álag hækkað um tæp 2% á þremur árum. Kvartandi kveðst hafa talið að kjörvextir væru fínna orð yfir millibankavexti eða LIBOR vexti og hafi ekki haft ástæðu til að ætla annað. Hann kvaðst hafa gert sér grein fyrir því að LIBOR vextir væru breytilegir og því hafi hann ekki séð neitt óeðlilegt við þá framsetningu bankans að heimilt væri að breyta vöxtunum á þriggja mánaða fresti. Hinsvegar hafi honum verið alls ókunnugt um að inni í kjörvöxtum væri önnur breyta sem hefði ekki síður áhrif á vaxtakjörin. Samkvæmt lánessamningnum greiði hann fast vaxtaálag, sem nemi 0,78% en hann hafi ekki haft hugmynd um að öðru vaxtaálagi væri laumað ofan á LIBOR vexti. Svofelld breyting hafi orðið á vaxtakjörum frá 24. maí 2005 og til þess dags er hann riti bréfið:

	24. maí 2005			1. október 2008			21. nóvember 2008		
Mynt	Kjörvxt	LIBOR	Kjörv.ál	Kjörvxt	LIBOR	Kjörv.ál	Kjörvxt	LIBOR	Kjörv.ál
USD	4,10 %	3,30 %	0,80 %	5,59 %	4,15 %	1,44 %	5,59 %	2,16 %	3,43 %
EUR	3,15 %	2,13 %	1,02 %	7,75 %	5,29 %	2,47 %	7,75 %	4,00 %	3,75 %
CHF	1,77 %	0,75 %	1,02 %	5,59 %	2,98 %	2,61 %	5,59 %	1,33 %	4,27 %
JPY	1,05 %	0,06 %	0,99 %	3,73 %	1,02 %	2,71 %	3,73 %	0,92 %	2,81 %

8. Þar sem kjörvaxtaálagið hafi hækkað um svo gott sem 2% hafi lánskjör orðið mun óhagstæðari. Þar sem bankinn hafi ekki upplýst hann um kjörvaxtaálagið hljóti að koma til skoðunar að beita 15. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán um bótaábyrgð lánveitanda upplýsi hann neytanda ekki um öll grundvallaratriði lánessamnings. Ennfremur hafi bankinn ekki greint kvartanda frá því, þegar hann tók lánið, að bankinn gæti hækkað sína álagningu einhliða í gegnum kjörvextina. Kvartandi hafi þvert á móti talið að vaxtakostnaður færi eftir breytingum á millibankavöxtum og gengisþróun gjaldmiðla. Hefði kvartandi vitað að bankinn gæti hækkað álagið einhliða hefði hann ekki tekið umrætt lán.
9. Kvartandi kveður eina helstu ástæðu þess að hann tók myntkörfulán þá að vextir á myntinni í körfunni hafi verið mun lægri en vextir á lánum í íslenskum krónum. Á þeim tæpu þremur árum frá því að lánið var tekið hafi Kaupþing einhliða hækkað þessa vexti um tæp 2%. Kvartandi telur

Það hefði verið minni áhætta fyrir hann að taka lán hjá öðrum banka. Hann hefði þó ekki getað áttað sig á því, á þeim tíma sem hann tók lánið, þar sem ekki hafi þá legið fyrir allar upplýsingar um skilmála bankans. Að mati kvartanda hafi bankinn þagað yfir mikilvægum upplýsingum og hafi með því brotið gegn ákvæðum laga nr. 7/1936 um sammingsgerð, umboð og ógilda löggæringa.

10. Með bréfi Neytendastofu 12. desember 2008 var Nýja Kaupþingi hf. boðið að gera athugasemdir við svar kvartanda og jafnframt óskaði Neytendastofa skýringa Nýja Kaupþings banka hf. á tilteknum atriðum. Í svari Kaupþings dags. 5. janúar 2009 er vísað til áður framkominna röksemda og áréttað að ljóst sé af lánaskilmálum bankans að honum sé heimilt að hækka eða lækka vextina til samræmis við þau vaxtakjör sem bankinn bjóði á nýjum lánnum á hverjum tíma. Bankinn telur að uppfyllt séu þau fyrirmæli 9. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán að gera beri grein fyrir því „við hvaða aðstæður þeir breytast“ með því að tilgreina í lánsamningi að breyta megi vöxtum á þriggja mánaða fresti.
11. Bankinn vísar til þess að margir þættir hafi áhrif á það hvaða vexti bankar bjóði á hverjum tíma. Það eigi við um breytilega vexti hvort sem þeir séu í erlendri mynt eða íslenskum krónum. Íslenskir bankar hafi lengi boðið verðtryggð og óverðtryggð lán í íslenskum krónum með breytilegum vöxtum. Ákvarðanir um breytingu á þessum vöxtum hafi verið teknar af bönkunum og birtar á heimasíðum þeirra. Ekki sé neinn munur á breytilegum vöxtum þessara lána og þeim sem bankinn bjóði vegna lána í erlendri mynt. Helstu þættir sem áhrif hafi á þessa breytilegu vexti séu fjármögnunarkostnaður bankans á hverjum tíma og vextir á markaði á hverjum tíma. Þeir þættir sem hafi áhrif á breytilega vexti á lán í erlendri mynt séu vextir á markaði, millibankavextir erlendis (Libor-vextir). Breytilegir vextir á lánnum í íslenskum krónum ráðist af vöxtum á markaði, millibankavöxtum á Íslandi (Reibor-vöxtum).
12. Bankinn tekur fram að hvergi komi fram í upplýsingum á vegum bankans eða í lánskjöllum að umrætt lán beri Libor-vexti eins og lántaki hafi haldið. Sá misskilningur sé því ekki á ábyrgð bankans. Breytilegir vextir á óverðtryggðum og verðtryggðum skuldabréfum í íslenskum krónum nefnist einnig kjörvextir eins og sjá megi af vaxtatöflu bankans. Ítrekað er að lán bankans beri breytilega kjörvexti og vaxtaálag og hafi vaxtaálagið ekki tekið neinum breytingum. Kjörvaxtaálag sé ekki einn þeirra þátta sem hafi áhrif á kjörvexti bankans enda noti bankinn það hugtak ekki og beri því engin skylda til að kynna það. Vart þurfi að taka fram að kjörvextir séu ekki samsettir úr millibankavöxtum og kjörvöxtum eins og ætla mætti af athugasemdum lántaka.
13. Bankinn vísar jafnframt til þess að það sé hvorki ólöglegt né ósanngjarnt að lán sem Kaupþing bjóði sé ekki á nákvæmlega sömu kjörum og lán samkeppnisaðila. Það fyrirkomulag að bjóða lán með breytilega vexti sé vel þekkt því allir íslenski bankar bjóði lán í íslenskum krónum með breytilega vexti. Ekkert sé ólöglegt við það að einn banki bjóði lán í erlendri mynt með breytilegum vöxtum. Vegna tilvísunar lántaka til þess að flestir aðrir bankar en Kaupþing bjóði lán með föstu álagi á millibankavexti eða með endurskoðun á nokkurra ára fresti bendir Kaupþing á að það þurfi ekki að þýða lægri vexti þegar lánstíminn í heild sé metinn. Í þeim tilfellum njóti neytendur ekki þeirra lækkana sem þeir njóti sem hafi lán með breytilegu álagi.

14. Bankinn svarar einnig spurningum Neytendastofu. Í því svari kemur fram að vextir á umræddu láni hafi verið kynntir sem breytilegir vextir sem gildi í 3 mánuði í senn. Fullyrt er að starfsmenn Kaupþings hafi aldrei kynnt kjörvexti bankans sem Libor-vexti, auk þess sem hvergi komi fram í lánaskjölum bankans að kjörvextir séu Libor-vextir. Frá því að vextir lána í erlendri mynt hafi verið reiknaðir 1. október 2008 hafi vextir á markaði (Libor-vextir) og fjármögnunarkostnaður bankans lækkað og hafi það leitt til lækkunar á kjörvöxtum 1. janúar 2009. Með orðalaginu „nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum“ sé átt við ný lán sem veitt séu á hverjum tíma. Vextir á nýjum lánnum hafi farið hækkandi á síðustu tveimur árum vegna breytinga á vöxtum á markaði og fjármögnunarkostnaði bankans. Auk þess er tekið fram að bankinn hafi um árabíl boðið upp á lán, bæði í íslenskum krónum og erlendum myntum, með breytilegum vöxtum og almennt hafi ekki tíðkast að send sé bréfleg tilkynning um breytingar sem gerðar séu á vöxtum þeirra. Upplýsingar um vexti bankans á hverjum tíma séu mjög aðgengilegar á heimasíðu bankans, hjá þjónustuveri bankans og í útibúum hans um allt land.
15. Enn á ný var kvartanda boðið, 12. janúar, að gera athugasemdir við svar Kaupþings. Í athugasemdum kvartanda frá 16. janúar 2009 bendir hann á að þrátt fyrir að bankinn hafi um árabíl boðið lán með breytilegum vöxtum og slíkt komi fram í vaxtatöflu bankans hafi kvartandi ekki tekið slíkt lán og viti þar af leiðandi ekki úr hvaða þáttum kjörvextir skuldabréfa séu settir saman. Ekki skipti máli hvort bankinn noti hugtakið kjörvaxtaálag eða ekki heldur skipti það máli að vextir bankans séu settir saman úr þessu álagi og Libor-vöxtum og um það beri að upplýsa lántakendur. Þrátt fyrir að bankinn haldi því fram að margir þættir hafi áhrif á kjörvexti bankans þá sýnist kvartanda að Libor-vextir og kjörvaxtaálag séu einu þættirnir sem skipti lántakandann máli. Lántaka virðist sem álagið á Libor-vextina sé ákveðið eftir hentugleika og án alls rökstuðnings og sannarlega ekki með hagsmuni lántakenda í huga. Ennfremur telur lántaki að þar sem fjármögnunarkostnaður bankans sé svo þýðingarmikill fyrir kjör lánsins hefði bankinn, skv. 6. og 9. gr. laga um neytendalán, átt að útskýra það. Færi svo að bankinn lenti í vanda sem leiddi til þess að kjör hans versnuðu gæti hann umsvifalaust velt því yfir á neytendur án þess að hafa áður gert þeim grein fyrir því að sú hættu væri fyrir hendi. Slíkt sé ekki viðunandi.
16. Með bréfi 19. janúar var Nýja Kaupþingi boðið að gera athugasemdir við svar kvartanda en ekkert svar barst.

ÁKVÖRDUN NEYTENDASTOFU

17. Hinn 12. mars 2009 ákvað Neytendastofa sem fyrr segir að Kaupþing banki hf., nú Nýi Kaupþing banki hf., Borgartúni 19, Reykjavík, hafi brotið gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, með því að tilgreina ekki í skilmálum myntkórfulánssamnings með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytist. Með vísan til 26. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, bannaði Neytendastofa Nýja Kaupþingi banka hf. í lánssamningum við neytendur að notast við skilmálann: „Í vexti af höfuðstól skuldar þessarar eins og hann er á hverjum tíma, ber skuldara að greiða breytilega vexti eins og þeir eru ákveðnir af Kaupþingi Búnaðarbanka hf. á hverjum tíma og tekur það jafnt til kjörvaxta hvernar myntar og vaxtaálags. Kaupþingi Búnaðarbanka hf. er heimilt að breyta vöxtum á 3ja mánaða fresti til samræmis við þá

vexti sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum.“ Bann Neytendastofu tók gildi við birtingu ákvörðunarinnar.

18. Rökstuðningur með ákvörðuninni er svohljóðandi:

„Í 1. gr. skilmála lánssamnings Guðmundar og Kaupþings segir m.a.: „Í vexti af höfuðstól skuldar þessarar eins og hann er á hverjum tíma, ber skuldara að greiða breytilega vexti eins og þeir eru ákveðnir af Kaupþingi Búnaðarbanka hf. á hverjum tíma og tekur það jafnt til kjörvaxta hverrar myntar og vaxtaálags. Kaupþingi Búnaðarbanka hf. er heimilt að breyta vöxtum á 3ja mánaða fresti til samræmis við þá vexti sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum.“

Í lánssamningnum kemur fram að grunnkjörvextir við útgáfu bréfsins séu 2,95% og vaxtaálag 0,78%. Vextir af láninu við útgáfu bréfsins voru því 3,73%.

Í 6. gr. laga um neytendalán er um það fjallað hvaða upplýsingar lánveitanda beri að veita lántaka. Þar er m.a. tilgreint í 3. tölul. að veita beri upplýsingar um vexti. Þegar lán bera breytilega vexti skal skv. 9. gr. sömu laga tilgreina hverjir vextirnir eru á þeim tíma sem upplýsingarnar eru gefnar, með hvaða hætti þeir breytast og við hvaða aðstæður. Í málinu er ekki deilt um það að tilgreint sé hverjir vextir lánsins voru við útgáfu þess.

Í greinargerð með frumvarpi til laga um neytendalán þar sem gerð er grein fyrir ákvæði 9. gr. frumvarpsins er því ekki lýst hvað geti talist aðstæður sem leiði til breytinga og skylt sé að skýra neytanda frá. Auk þess er ekki í greinargerð frumvarpsins að finna dæmi um hvernig tilgreint skuli með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir. Um framangreind atriði verður því að líta til eðli máls og þess grundvallar markmiðs laganna að leggja ríka upplýsingaskyldu á lánveitendur sem stunda viðskipti við neytendur.

Að mati Neytendastofu verður að gera þá kröfu til lánveitanda að hann veiti nægilegar upplýsingar við gerð lánssamnings til þess að lántaki geti áttað sig á því að til breytinga geti komið, við hvaða aðstæður og tilgreint sé með hvaða hætti vextirnir séu breytilegir. Á grundvelli skilmála lánsins á lántaki því að geta áttað sig á því hvenær og við hvaða skilyrði aðstæðurnar koma upp og hvernig þær leiði til þess að vextir lánsins muni breytast. Lántaki sem fylgist með tilgreindum aðstæðum geti því áður en til breytinga á kjörvöxtum kemur búið sig undir breytinguna og kannað þá þætti sem liggja til grundvallar vaxtabreytingunni. Í gögnum málsins hefur komið fram að kjörvextir samanstandi af mörgum þáttum. Veigamestu þættir kjörvaxta séu þó millibankavextir, LIBOR, og fjármögnunarkostnaður bankans á hverjum tíma. Í skilmálum lánsins kemur þetta ekki fram og lántaka var ekki greint frá því við töku lánsins.

Samkvæmt skilmálum annarra lánastofnanna, sem boðið hafi viðskiptavinum sínum íbúðalán í erlendri mynt, bera þau öll breytilega LIBOR vexti, þ.e. vextir lánsins breytast í samræmi við breytingu á millibankavöxtum, LIBOR, og er þar mjög ítarlega skýrt í skilmálum lánanna hvað LIBOR vextir eru og hvernig breyting á þeim sé reiknuð út. Auk þeirra bera lánin misháa vaxtaþóknun skv. ákvörðun bankans. Sú þóknun er eingöngu breytileg á nákvæmlega tilgreindum

tímum að gerðri sérstakri tilkynningu til lántaka þar um, líkt og þóknun Kaupþings. Almennt breytast vextir lánanna þó eingöngu samhliða breytingum á LIBOR. Að mati Neytendastofu bindur framkvæmd annarra lánastofnanna ekki Kaupþing í skilmálum sínum. Stofnunin telur þó ríka skyldu hvíla á Kaupþingi að skýra þær aðstæður sem leiða til breytinga á vöxtum sér í lagi þegar framkvæmd Kaupþings er ekki í samræmi við framkvæmd annarra lánastofnanna eða þá framkvæmd sem almennt tíðkast á lánamarkaði.

Með vísan til alls framangreinds getur Neytendastofa ekki fallist á þau rök Kaupþings að með ákvæði 1. gr. skilmála lánsins sé með fullnægjandi hætti tilgreint á hvern hátt vextir eru breytilegir og við hvaða aðstæður kjörvöxtum skuli breytt sbr. 9. gr. laga um neytendalán.

Með því að breyta kjörvöxtum lánsins án þess að tilgreint sé í skilmálum lánsins með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast hefur Kaupþing því brotið gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um neytendalán nr. 121/1994.

Í ljósi framangreinds og með vísan til 26. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, þykir Neytendastofu rétt að banna notkun Kaupþings á því ákvæði skilmála lánssamninga við neytendur sem kvartað er yfir í máli þessu. Frá birtingu ákvörðunar þessarar skal Kaupþing því breyta skilmálum sínum í samræmi við ákvæði laga um neytendalán.

Í erindi Guðmundar er vísað til 15. gr. laga um neytendalán þar sem lántaki getur átt rétt á skaðabótum úr hendi lánveitanda hafi lánveitandi ekki staðið við upplýsingaskyldu sína, sbr. 6. gr. laganna. Í 27. gr. laganna er einnig um það fjallað að brot á lögnum geti valdið skaðabótaskyldu í samræmi við almennar reglur skaðabótaréttar. Í ákvæðum laganna er Neytendastofu ekki gefin heimild til að taka ákvarðanir um skaðabætur og verður því að reka slíkt mál á grundvelli skaðabótalaga fyrir dómstólum.“

RÖKSTUÐNINGUR KÆRANDA OG ATHUGASEMDIR NEYTENDASTOFU

19. Með kæru, dags. 7. apríl sl. og móttekinni sama dag, krefst kærandi þess að ofangreind ákvörðun Neytendastofu verði felld úr gildi. Kærandi telur þá skilmála sem Neytendastofa bannaði honum að nota samrýmast ákvæðum 6. og 9. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán. Eins og krafist sé í 6. gr. laganna hafi vextir lánsins verið tilgreindir í skilmálum þess. Í skilmálum lánsins sé skýrt tekið fram að vextir séu breytilegir og að breytingar á þeim séu ákveðnar af bankanum á hverjum tíma og sé þetta í samræmi við 9. gr. laganna. Í skilmálum lánsins hafi verið greint frá vöxtum eins og þeir hafi verið þegar lánið var tekið, bæði kjörvöxtum og vaxtaálagi. Ljóst sé að í skilmálum lánsins liggi fyrir upplýsingar sem uppfylli skilyrði 9. gr. laga um neytendalán.
20. Kærandi telur jafnframt að ágalli sé á ákvörðun Neytendastofu. Bankinn vísar til þess að stofan byggji niðurstöðu sína á eðli máls og því grundvallar markmiði laga um neytendamál að leggja ríka upplýsingaskyldu á lánveitendur sem stundi viðskipti við neytendur. Bankinn telur að ekki sé unnt að byggja svo íþyngjandi ákvörðun á lagatúlkun sem hvíli á svo veikum lagastoðum sem eðli máls og grundvallarmarkmiðum laga. Auk þessa sé rökstuðningur Neytendastofu veigalítill.

21. Bankanum virðist það vera afgerandi þáttur í niðurstöðu Neytendastofu að framkvæmd Kaupþings sé með öðrum hætti en framkvæmd annarra lánastofnana. Bankinn telur ekki unnt að fullyrða að framkvæmd annarra lánastofnana sé framkvæmd sem almennt tíðkist á lánamarkaði. Hvergi standi í lögum eða greinargerð með frumvarpi til þeirra hvaða upplýsingar bönkum sé skylt að setja í skilmála sína. Að mati bankans eigi ekki að hvíla ríkari skyldur á bankanum en lesa megí úr ákvæðum 6. og 9. gr. laga um neytendalán og þessa upplýsingaskyldu hafi bankinn uppfyllt með þeim upplýsingum sem veittar séu í lánaskilmálum bankans.
22. Bankinn ítrekar að margir þættir hafi áhrif á það hvaða kjörvextir séu í boði á hverjum tíma svo sem millibankavextir erlendis (Libor-vextir) og millibankavextir hérlendis (Reibor-vextir) svo og fjármögnunarkostnaður bankans en þessi talning sé þó ekki tæmandi. Hvað varðar fjármögnunarkostnað bankans, sem þátt sem áhrif hafi á breytilega kjörvexti bankans, tekur bankinn fram að upplýsingar um fjármögnunarkostnað bankans séu ekki opinberar upplýsingar sem neytendur geti kynnt sér, enda sé bankinn bundinn trúnaði gagnvart lánveitendum sínum um þau lánakjör sem þeir veiti honum. Það þýði að þrátt fyrir að lántakar bankans séu ekki upplýstir um það að fjármögnunarkostnaður bankans sé ein þeirra breyta sem áhrif hafi á hlutfall breytilegra vaxta felist ekki í því brot gegn lögum nr. 121/1994 að upplýsa neytandann ekki um þann þátt þar sem neytandinn geti ekki nýtt sér þá vitneskju til að spá fyrir um breytingar á hlutfalli vaxtanna.
23. Kaupþing mótmælir þeirri fullyrðingu Neytendastofu að framkvæmd Kaupþings sé ekki í samræmi við þá framkvæmd sem almennt tíðkist á lánamarkaði. Íslenskir bankar hafi boðið lán með breytilegum vöxtum í um það bil 30 ár og á þeim tíma hafi ákvörðun vaxtanna verið ákveðin einhliða af bönkunum. Í skilmálum slíkra lána sé almennt tekið fram á hvaða tímapunkti bönkunum sé heimilt að breyta vöxtunum. Auk þess tekur Kaupþing fram að íslenskir bankar hafi boðið íbúðalán í erlendri mynt frá 2004. Það sé því einungis síðastliðin 5 ár sem aðrir bankar en Kaupþing hafi boðið Libor-vexti með vaxtaálagi. Framkvæmd sem staðið hafi svo stutt geti varla talist framkvæmd sem almennt tíðkist á lánamarkaði. Það sé fremur lánasamsetning Kaupþings á erlendum lánnum með breytilega vexti sem sé í samræmi við það sem tíðkast hafi á íslenskum lánamarkaði vegna lána í íslenskum krónum með breytilega vexti. Kaupþing telur Neytendastofu ekki hafa rökstutt hvers vegna lánaskilmálar bankans vegna lána í erlendri mynt með breytilega vexti teljist andstæðir lögum um neytendalán en ekki samskonar skilmálar allra íslenskra lánastofnana vegna lána í íslenskum krónum með breytilega vexti. Telji löggjafinn þessa gildandi venju ekki viðunandi verði að breyta henni með lögum en ekki með ákvörðun stjórnvalds sem beinist gegn einum lánveitanda.
24. Kaupþing tekur fram að kjörvextir bankans hafi aldrei verið þeir sömu og Libor-vextir. Kjörvextir sem lánið bar á þeim tíma sem það var tekið séu tilgreindir í lánsamningnum og því hafi lántaki mátt sjá að það væru ekki Libor-vextir auk þess sem Libor-vextir séu hvergi notaðir í umræddu lánsskjali. Lántaki hafi því ekki mátt ætla að lánskjör væru hagstæðari en þau síðar reyndust og því komi ekki til greina að bankinn hafi skapað sér bótaábyrgð skv. 15. gr. laga 121/1994 um neytendalán.

25. Með bréfi, dags. 7. apríl 2009, var óskað eftir afstöðu Neytendastofu til kæru Kaupþings. Í greinargerð sinni, dags. 22. apríl, vísar Neytendastofa til þess að markmið 6. gr. laga nr. 121/1994 um neytendalán sé að lántakanda séu gefnar allar nauðsynlegar upplýsingar áður en hann ákveður að taka lánið. Heimild 9. gr. laganna, þess efnis að semja megi um breytilega vexti, feli ekki í sér að heimilt sé að veita lántaka minni upplýsingar en um fasta vexti. Lántaki verði því að geta, út frá þeim upplýsingum sem honum eru gefnar, og skylt sé að veita skv. 9. gr., áttað sig á því með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast. Því geti Neytendastofa ekki fallist á þau rök bankans að breytingar á vöxtum á þriggja mánaða fresti til samræmis við ný sambærileg og/eða hliðstæð lán teljist fullnægjandi skýring á aðstæðum sem leitt geti til breytinga á vöxtum í skilningi margnefndar 9. gr.
26. Neytendastofa vísar jafnframt til þess sem fram komi í svörum bankans að fleiri atriði en Libor-vextir og fjármögnunarkostnaður hafi áhrif á ákvörðun vaxta og því hafi bankinn ekki enn gert fullnægjandi grein fyrir öllum þeim þáttum sem áhrif hafi á hlutfall vaxta en skyldu til slíkra upplýsinga telur Neytendastofa felast í 6. og 9. gr. laga um neytendalán. Neytendur byggi ákvörðun sína um það við hvaða lánastofnun þeir skipta á því hvernig vöxtum sé háttað og breytingum á þeim. Upplýsingar um þá þætti sem áhrif hafa á breytingu vaxta skipti neytendur því máli þrátt fyrir að neytendur geti ekki kynnt sér hvaða breytingum viðkomandi þáttur taki.
27. Neytendastofa telur að sammingsfrelsi sem bankinn vísar til haggi ekki þeirri skyldu sem hvíli á bankanum samkvæmt lögum um neytendalán. Í lögnum sé skýrt kveðið á um skyldu til að veita upplýsingar í lánsamningum. Í frumvarpi til laga um neytendalán sé áréttað að tilgangur þeirrar tilskipunar sem leidd sé þar í lög sé að tryggja neytendum sem mesta vernd og tryggja stöðu neytenda gagnvart lánveitendum sem séu almennt í sterkari sammingsstöðu.
28. Jafnframt vísar stofan til þess að við meðferð málsins hafi verið farið yfir skilmála lánsamninga í erlendri mynt frá Glitni, Landsbankanum, BYR-sparisjóði og Frjálsa fjárfestingabankanum. Í skilmálum þeirra sé tekið fram að lánin beri breytilega Libor-vexti að viðlagðri vaxtaþóknun. Einnig sé ítarlega tilgreint hvað felist í Libor-vöxtum, hvernig þeir séu reiknaðir á viðkomandi lán og hversu oft komi til breytinga. Vitaskuld haggi það ekki rétti Kaupþings til að bjóða lán með kjörvöxtum og vaxtaþóknun. Engu að síður verði að líta til þess að á þeim tíma sem kvartandi tók lánið hafi lán í erlendri mynt verið algeng og algengt að vextir þeirra miðuðust við Libor-vexti. Kvartandi hafi upplýst að hann hafi vitað að lán í erlendri mynt bæru vexti sem miðuðust við Libor-vexti.
29. Að lokum vekur Neytendastofa athygli á því að í 15. gr. tilskipunar nr. 87/102/EBE, sem leidd hafi verið í lög með lögum nr. 121/1994, segi að tilskipunin skuli ekki koma í veg fyrir að aðildarríki viðhaldi eða taki upp strangari ákvæði til að vernda neytendur er samrýmist skuldbindingum þeirra samkvæmt stofnsáttmála Efnahagsbandalags Evrópu. Auk þess sé ákvæði 9. gr. laga um neytendalán ekki byggt á ákvæðum tilskipunarinnar. Því eigi ekki við í þessu máli tilvísun kæranda til skyldu lánastofnana í öðrum EES-ríkjum að upplýsa um aðstæður sem leiði til breytinga á vöxtum.

30. Með bréfi, dags. 28. apríl 2009, var kæranda gefinn kostur á að gera athugasemdir við greinargerð Neytendastofu. Athugasemdir bárust með bréfi kæranda, dags. 12. maí sama árs. Kærandi mótmælir þeirri fullyrðingu Neytendastofu að hann hafi brotið gegn skýrri lagaskyldu. Einhliða lögskýring Neytendastofu út frá tilgangi laganna geti vart talist til skýrrar lagaskyldu. Að öðru leyti vísar kærandi til fyrri rökstuðnings fyrir því að skilmálar lánsammansins uppfylli skilyrði 6. og 9. gr. laga nr. 121/1994.
31. Kærandi segir þá kröfu Neytendastofu að bankanum beri að gera fullnægjandi grein fyrir því hvaða þættir hafi áhrif á hlutfall vaxta utan þeirrar lagaskyldu sem ákvæði 9. gr. laga nr. 121/1994 mæli fyrir um. Hvorki í lögum né lögskýringargögnum sé þess krafist að gerð sé grein fyrir því hvaða þættir hafi áhrif á hlutfall vaxta. Bankinn telji sig þó veita þessar upplýsingar með því að vísa til þess í skilmálum lánsins að vextir breytist til samræmis við þá vexti sem gildi gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánnum á hverjum tíma. Það sem hér skipti þó mestu sé að Neytendastofa geti ekki skilgreint lög og reglur út frá eigin forsendum og gert kröfur út frá því heldur verði hún að halda sig við það sem standi í lögnum. Ítarlegri skyldur sem Neytendastofa vilji leggja á kæranda með túlkun sem byggji á tilvísun til tilgangs laganna brjóti að mati kæranda í bága við sanningsfrelsið og eigi sér ekki stoð í lögum.
32. Kærandi hafnar því að í umræddum lánsamningi séu veittar minni upplýsingar í samningum um lán með föstum vöxtum. Þvert á móti séu veittar meiri upplýsingar þar sem tekið sé fram með hvaða hætti vextirnir séu breytilegir og við hvaða aðstæður þeir geti tekið breytingum. Hins vegar verði greiðslur lántaka með breytilegum vöxtum aldrei eins fyrirsjáanlegar og greiðslur láns með föstum vöxtum, þar sem þeir þættir sem áhrif hafa á breytilega vexti, svo sem millibankavextir (Reibor- eða Libor-vextir) og fjármögnunarkostnaður taki miklum breytingum sem ómögulegt sé að sjá fyrir þegar lánið sé tekið.
33. Kærandi vísar til þeirrar forsendu Neytendastofu að neytendur leggi til grundvallar ákvörðun um það við hvaða lánastofnun þeir skipta, upplýsingar um þætti sem áhrif hafi á vexti láns. Hins vegar liggi upplýsingar um undirliggjandi þætti erlendra lána ekki frammi hjá öðrum íslenskum lánastofnunum. Aðrir íslenskir bankar leggi vaxtaþóknun á Libor-vexti í sínum erlendu lánnum og sé sú vaxtaþóknun breytileg. Hún sé einungis fest til nokkurra ára í senn. Í ákvæðum lánsamninga þessara stofnana sé ekki tekið fram hvaða þættir hafi áhrif á vaxtaþóknunina. Hægt sé að gefa sér að inn í vaxtaþóknun hinna bankanna séu þættir eins og fjármögnunarkostnaður, án þess að það komi fram í skilmálum lánsamninganna.
34. Bankinn vísar til þess að samkvæmt lögum nr. 62/2005 um Neytendastofu hvíli ákveðin frumkvæðisskylda á Neytendastofu. Fram til þessa hafi Neytendastofa ekki gert athugasemdir við skilmála bankanna vegna lána með breytilega vexti. Því hafi bankinn mátt ætla að skilmálar hans uppfylltu skilyrði laga þar sem þeir séu almennt notaðir þegar lán með breytilega vexti séu tekin á Íslandi og notkun þeirra sé vel þekkt.
35. Kærandi telur ákvörðun Neytendastofu ekki uppfylla skilyrði stjórnisýslulaga nr. 37/1993. Kærandi hafi í þessu máli margoft bent á að skilmálar allra lánastofnana á Íslandi um lán í

Íslenskum krónum með breytilega vexti séu sambærilegir skilmálum erlendra lána kæranda. Kærandi hafi jafnframt bent á að aðrar lánastofnanir á Íslandi upplýsi ekki í skilmálum sínum um þætti sem áhrif hafi á vaxtaþóknun sem þau taki af erlendum lánum. Gegn ákvæði 10. gr. laganna um rannsóknarskyldu stjórnvalds og ákvæði 11. gr. laganna um jafnræði hafi Neytendastofa brotið með því svari sínu að þessi atriði hafi ekki verið til skoðunar í málinu. Kærandi krefst þess að svo íþyngjandi ákvörðun verði ekki tekin gagnvart kæranda og byggð á lögum sem gildi um öll fjármálafyrirtæki á Íslandi, reyndar öll fjármálafyrirtæki á Evrópska efnahagssvæðinu, án þess að þessara grundvallarreglna sé gætt.

36. Kærandi mótmælir þeirri fullyrðingu Neytendastofu að 9. gr. laga um neytendalán sé ekki byggð á ákvæðum margnefndrar tilskipunar. Í 2. undirlið 1. mgr. 6. gr. tilskipunarinnar segi að neytanda skuli, áður en gengið sé frá lánessamningi, gerð grein fyrir „hverjir séu ársvextir og hvaða gjöld falli á lánið frá þeim tíma er gengið sé frá samningnum svo og við hvaða skilyrði megi breyta þeim“. Ekki verði því annað séð en að 9. gr. laganna byggi á tilskipuninni og því sé tilvísun til skyldra lánastofnana í öðrum ríkjum EES fullan rétt á sér. Með hliðsjón af umfjöllun fræðimanna, sem ritað hafi um lán til einstaklinga á Evrópska efnahagssvæðinu, sé ljóst að notkun kjörvaxta á lánum til einstaklinga sé þekkt lánaform á því efnahagssvæði sem margnefnd tilskipun gildi.
37. Kærandi ítrekar að tilskipunin standi því ekki í vegi að aðildarríki viðhaldi eða taki upp strangari ákvæði til að vernda neytendur. Hafi það verið ætlun löggjafans að gera ríkari kröfur en gerðar séu í tilskipuninni hefði þurft að lögleiða þær kröfur. Slíkar kröfur verði aldrei byggðar á túlkun Neytendastofu enda sé það mat kæranda að afstaða hennar byggi ekki á málefnalegum grundvelli.
38. Með bréfi, dags. 15. júní 2009, var upphaflegum kvartanda gefinn kostur á að gera athugasemdir við umsögn Neytendastofu og kæranda. Athugasemdir bárust með bréfi kvartanda, dags. 26. sama mánaðar. Þar vísar kvartandi til þess að vextir sem lán hans beri sé samsett úr þremur þáttum: Libor-vöxtum, álagi á Libor-vexti og vaxtaálagi. Lántaki telur að hafi kæranda verið skylt að upplýsa lántaka um vaxtaálagið hafi kæranda einnig verið skylt að upplýsa lántaka um álag á Libor-vextina en það hafi lengst af lánstímans verið hærra en vaxtaálagið og hafi því verið þýðingarmeiri þáttur en vaxtaálagið. Þegar lánið hafi verið tekið hafi lántaka verið ókunnugt um að álag væri lagt á Libor-vexti og því hafi hann ekki heldur vitað hversu hátt það væri. Til þess að komast að því hefði hann þurft að vita hverjir Libor-vextir væru á lántökudegi en þær upplýsingar hafi ekki verið mjög aðgengilegar. Síðan hefði þurft að draga Libor-vextina frá kjörvöxtunum til að finna út hlutfall álagsins. Þetta ógagnsæi hafi valdið því að hann hafi ekki vitað hversu hátt álagið væri enda hafi hann ekki fylgst með vaxtakjörum á millibankamarkaði. Það hafi ekki verið fyrir en álagið hafi verið tæp 3% og vextirnir því orðnir óeðlilega háir sem hann hafi gert sér grein fyrir því að ekki væri allt með felldu.
39. Lántaki telur lánsskilmála kæranda, Kaupþings, vegna erlendra lána flókna og loðna. Þá framsetningu að tala ýmist um grunnvexti, grunnkjörvexti, vexti og kjörvexti í lánsskilmálum flækja málin enn frekar. Hann vísar til þess að ekki sé til skilgreining á hugtakinu „kjörvextir“. Lántaki telur jafnframt að samanburður kæranda á skilmálum myntkórfuláns og skilmálum lána í íslenskum krónum með breytilega vexti ekki standast þar sem kjörvextir á íslenskum lánum taki

breytingum eftir breytingum á stýrivöxtum Seðlabankans en það geri kjörvextir á myntkörfulánum kæranda ekki.

NIÐURSTAÐA

40. Kærandi krefst þess að ákvörðun Neytendastofu nr. 6/2009 verði felld úr gildi.
41. Neytendastofa krefst þess að ákvörðun hennar verði staðfest.
42. Með bréfi til Neytendastofu, dags. 28. október 2008, kvartaði lántaki yfir skilmálum á myntkörfuláni sem hann fékk hjá KB banka í maí 2005. Umrætt lán hafi á lántökudegi borið breytilega vexti sem séu samsettir úr grunnkjörvöxtum og vaxtaálagi. Í skilmálunum komi ekki fram að þegar kjörvextir séu reiknaðir sé miðað við LIBOR millibankavexti auk álags, sem kalla megi kjörvaxtaálag, sem ákveðið sé af bankanum á hverjum tíma. Að mati kvartanda braut Kaupþing gegn ákvæðum 6. og 9. gr. laga um nr. 121/1994 um neytendalán og 36. og 36. gr. b laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggæringa.
43. Með vísan til 26. gr. laga um neytendalán, nr. 121/1994, bannaði Neytendastofa Nýja Kaupþingi banka hf. í lánsamningum við neytendur að notast við svofelldan skilmála: „Í vexti af höfuðstól skuldar þessarar eins og hann er á hverjum tíma, ber skuldara að greiða breytilega vexti eins og þeir eru ákveðnir af Kaupþingi Búnaðarbanka hf. á hverjum tíma og tekur það jafnt til kjörvaxta hværrar myntar og vaxtaálags. Kaupþingi Búnaðarbanka hf. er heimilt að breyta vöxtum á 3ja mánaða fresti til samræmis við þá vexti sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánum.“
44. Ágreiningur í máli þessu snýst um það hvort ofangreindur lánskilmáli standist ákvæði 6. og 9. gr. laga um neytendamál. Í 6. gr. laganna er talið upp hvaða atriðum þurfi að gera grein fyrir í lánsamningum og eru vextir eitt þeirra atriða. Í 9. gr. laganna kemur fram að þótt í lögnum sé kveðið á um að neytandi skuli fá upplýsingar um vexti eða fjárhæðir þar sem vextir eru meðtaldir, sbr. 6. gr., komi það ekki í veg fyrir að aðilar geti samið um að vextir séu að nokkru eða öllu leyti breytilegir. Því næst segir orðrétt: „Skal þá greint frá vöxtum eins og þeir eru á þeim tíma sem upplýsingarnar eru gefnar, tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast.“ Í þessu máli skiptir einkum máli hver sé merking orðanna: „...tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast.“
45. Að mati kæranda, Kaupþings, uppfyllir lánskilmálinn skilyrði 9. gr. þar sem þar sé tekið fram í samningum að heimilt sé „að breyta vöxtum á 3ja mánaða fresti til samræmis við þá vexti sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánum.“
46. Ekki er unnt að fallast á að „vextir sem gilda gagnvart nýjum sambærilegum og/eða hliðstæðum lánum“ séu þær „aðstæður“ í skilningi 9. gr. sem tilgreina skal í samningi um lán með breytilega vexti. Í raun og veru felur lánskilmálinn bankanum sjálfðæmi um það hverjir vextirnir skuli vera. Í lánskilmálanum felst einvörðungu tilvísun til þess að bankinn áskilji sér rétt til að láta öll sambærileg og/eða hliðstæð lán bera sömu vexti án tillits til þess hvenær til þeirra er stofnað. Í

tilvitnaðri setningu er ekkert sagt um það hvaða aðstæður kalli á breytingar á vöxtunum, svo sem skýrlega er kveðið á um í 9. gr. að skuli gert.

47. Þeir þættir sem helst áhrif hafa á þau vaxtakjör sem banki getur boðið eru annars vegar hans eigin fjármögnunarkostnaður, sem eru þau kjör sem hans lánveitendur bjóða honum og hins vegar álag sem hann leggur á þennan fjármögnunarkostnað þegar hann lánar féð áfram. Fjármögnunarkostnaður bankans ræðst af tvennu: annars vegar vöxtum á millibankamarkaði og hins vegar álagi sem lánveitandi bankans leggur á þá vexti. Ætla má að það álag ráðist af því trausti sem lánveitandi ber til bankans. Þegar bankinn tekur erlend lán eru Libor-vextir vaxtaviðmið á erlendum millibankamarkaði. Því ráðast vaxtakjör útlána í erlendri mynt almennt af Libor-vöxtum, að viðbættu álagi sem bankinn þarf að greiða sínum lánveitanda og að viðbættu álagi sem bankinn leggur á vexti þegar hann lánar öðrum fé. Þegar eitthvað af þessu breytist má ætla að það leiði til breytingar á útlánsvöxtum hafi verið samið um að viðkomandi lán beri breytilega vexti.
48. Samkvæmt lánsamningi taka vextir þess láns sem lántaki tók hjá kæranda mið af kjörvöxtum og álagi: „Í vexti af höfuðstól skuldar þessarar eins og hann er á hverjum tíma, ber skuldara að greiða breytilega vexti eins og þeir eru ákveðnir af Kaupþingi Búnaðarbanka hf. á hverjum tíma og tekur það jafnt til kjörvaxta hvernar myntar og vaxtaálags.“ Samkvæmt upplýsingum og gögnum frá lántaka ráðast kjörvextirnir síðan af Libor-vöxtum og breytilegu álagi á Libor-vexti. Vaxtaálagið sem leggst á kjörvextina, og getið er í framangreindri tilvitnun, er þó því aðeins breytilegt að skuldara hafi verið tilkynnt um breytinguna samkvæmt ótvíræðu ákvæði lánsamningsins. Þetta álag mun ekki hafa tekið breytingum á lánstímanum. Í lánsamningnum er þess ekki getið að kjörvextirnir, sem einnig eru kallaðir grunnkjörvextir í láns skjalinu, eru samsettir úr a.m.k. tveimur þáttum, báðum breytilegum, það er Libor-vöxtum og vaxtaálagi, sem lántaki kallar kjörvaxtaálag. Að mati áfrýjunarnefndar eru þessir tveir þættir aðstæður í skilningi 9. gr. sem skylt er að gera grein fyrir í lánsamningnum.
49. Í greinargerð sinni til áfrýjunarnefndarinnar ítrekar bankinn að margir þættir hafi áhrif á það hvaða kjörvextir séu í boði á hverjum tíma svo sem millibankavextir erlendis (Libor-vextir) og millibankavextir hérlendis (Reibor-vextir) svo og fjármögnunarkostnaður bankans en þessi talning sé þó ekki tæmandi. Í þessu samhengi notar bankinn orðið fjármögnunarkostnað yfir það álag sem lánveitendur hans leggja á millibankavexti þegar þeir ákveða þau vaxtakjör sem þeir bjóða bankanum. Það sem hér skiptir þó máli er það að bankinn ítrekar að hlutfall kjörvaxta ráðist af fleiri atriðum en millibankavöxtum og álagi á millibankavexti en vill ekki gefa upp hvaða atriði það eru.
50. Samkvæmt frumvarpi sem varð að lögum nr. 30/1993, sem eru stofn laga nr. 121/1994, er tilgangur frumvarpsins meðal annars að bæta möguleika lántakenda til að bera saman mismunandi tilboð lánveitenda og þar með gera lántakanda auðveldara að meta hvort hann vill taka lánið. Vandséð er hvernig ná má fram þeim tilgangi nema 9. gr. laganna sé skýrð á þann hátt að orðalagið „... tilgreint skal með hvaða hætti vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast“ sé túlkað þannig að lánveitanda sé skylt að upplýsa lántaka um allar breytur sem áhrif hafa til hækkunar eða lækkunar á hlutfalli vaxtanna. Skiptir hér engu máli hvort einhver eða

einhverjar af breytunum séu þess eðlis að lántaki geti ekki aflað sér upplýsinga um breytingar á þeim. Þó að vera kunni að hlutfall kjörvaxta ráðist af fleiri atriðum en millibankavöxtum og álagi á þá, breytir það engu um þá skyldu sem 9. gr. laganna leggur á bankann. Hið umþrætta ákvæði lánsammansins veitir engar leiðbeiningar um það hvaða aðstæður geti leitt til breytinga á vöxtunum. Verður að gera þá kröfu til bankans að hann tilgreini, þannig að ekki sé neinum vafa undirorpið, hverjar þessar aðstæður eru svo lántaki geti með fullnægjandi hætti gert sér grein fyrir hvernig vextirnir eru breytilegir og við hvaða aðstæður þeir breytast eins og skýrlega er kveðið á um í 9. gr. laga nr. 121/1994. Einungis þannig verður gagnsæi lánskjaranna tryggt.

51. Kærandi og Neytendastofa hafa bent á að hvorki í greinargerð með frumvarpi til laga nr. 30/1993 né greinargerð með frumvarpi til laga nr. 121/1994 sé tekið fram hvað séu lágmarks- eða fullnægjandi upplýsingar í skilningi 9. gr. laga nr. 121/1994. Kaupþing heldur því fram að Neytendastofa leggi ítarlegri skyldur á kæranda með túlkun sem vísar til tilgangs laganna en það brjóti í bága við samningsfrelsið og eigi sér ekki stoð í lögnum. Samkvæmt 25. gr. laganna annast Neytendastofa eftirlit með ákvæðum laganna. Ákvæði laga nr. 57/2005 gilda um úrræði Neytendastofu og málsmeðferð. Ákvörðunum Neytendastofu verður skotið til áfrýjunarnefndar neytendamála, að undanskildum ákvörðunum um dagsektir. Ekki verður hjá því komist að stjórnvöld túlki lagaákvæði á þeim sviðum réttarins sem þeim er falið að hafa eftirlit með. Í þessu sambandi verða stjórnvöld m.a. að horfa til orðalags viðkomandi ákvæðis, undirbúningsgagna með lagafrumvörpum o.fl. atriða. Ákvörðun Neytendastofu átti sér stoð í lögum sem henni bar að túlka eins og ráð er fyrir gert.

Samkvæmt framansögðu er hin kærða ákvörðun staðfest.

ÚRSKURÐARORÐ:

Hin kærða ákvörðun er staðfest.

Ingiríður Lúðvíksdóttir

Egill Heiðar Gíslason

Eyvindur G. Gunnarsson